Is-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa fi Żmien il-bini tal-Ark Trijonfali

David Muscat

L-ark trijonfali li jilqgħek fid-daħla għall-bitħa tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa ssawwar bejn l-1718 u l-1719. Inbena bħala turija ta' radd il-ħajr lill-Madonna, talli wara pellegrinaġġ kbir li sar nhar il-Ħadd, 27 ta' Marzu 1718, wara perjodu twil ta' nuqqas ta' xita, proprju dakinhar stess tal-pellegrinaġġ, waqt li l-pellegrini kienu għadhom fis-Santwarju, bdiet nieżla x-xita. Kif kienet drawwa fl-imgħoddi, il-pellegrinaġġ tal-1718 beda minn ħdejn il-Knisja tal-Ħuġġieġa f'San Pawl il-Baħar u fih kienu ħadu sehem il-Kleru Djoċesan u l-Fratellanzi.[1]

L-iskrizzjoni bil-Latin '*In Te Speraverunt Patres Nostri Speraverunt Et Liberasti Eos*' u b'Malti antik tal-aħħar tas-seklu 18 'Fik Temghu Myssyrijytna Temghu u Ynti Hlysthom' mis-Salm 22 minquxa fl-irħam jixhdu l-fidi kbira li l-Melleħin u l-Maltin minn dejjem kellhom u għad għandhom fil-Madonna.

L-arkijiet trijonfali ħadu s-sura tagħhom u xterdu mal-Mediterran fi żmien l-Imperu Ruman. Kienu jinbnew biex jikkommemoraw avvenimenti glorjużi bħal xi rebħa kbira fuq l-għedewwa jew biex jagħtu ġieħ lil xi imperatur jew persuna prominenti. Jingħad li fir-raba' seklu Wara Kristu f'Ruma waħidha kien hemm mill-inqas 36 ark. Kull min iżur Ruma llum il-ġurnata għadu jista' japprezza mill-inqas tliet arki ta' statura, jiġifieri, l-Ark ta' Titus (81 W.K.), l-Ark ta' Septimus Severju (203-205 W.K.) u l-Ark ta' Kostantinu (315 W.K.).[2]

F'Malta fi żmien il-Kavallieri ta' San Ġwann, inbnew għadd ta' arki trijonfali, ngħidu aħna, ta' Wignacourt (1615), De Rohan (1798) u Hompesch (1801). L-ewwel ark inbena bħala tifkira tal-akwadott u t-tnejn l-oħra biex ifakkru t-twaqqif tal-ibliet ta' Ħaż-Żebbuġ u Ħaż-Żabbar mill-gran mastri msemmija rispettivi. Ftit wara l-bini tal-ark tal-bitħa tas-Santwarju, fl-1720-21 inbena dak li llum nafuh 'Bieb il-Bombi' u li dak iż-żmien kien jissejjaħ *Porta dei Cannoni*. Bieb il-Bombi ma kienx ark trijonfali kif jidher illum u kien fih biss mina waħda. Kien jifforma parti mis-Swar tal-Furjana li jħarsu l-Belt Valletta, parti minn dak li jissejjaħ *faussebraye*. Fuqu, sal-lum il-ġurnata stess, għadek tista' tara l-arma tal-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful, l-istess gran mastru, li fi żmienu (1696-1720) inbena l-ark trijonfali tas-Santwarju u li tant kellu għal qalbu l-Madonna tal-Mellieħa.[3]

L-Ark Trijonfali fid-daħla għall-bitħa tas-Santwarju

Il-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful, twieled fl-1637 f'Valencia, Spanja, u kien bin familja nobbli minn Benetússer u Dos Aquas fl-istess reġjun. Ingħaqad mal-Ordni ta' San Ġwann

meta kellu sittax-il sena u wara li serva xi karigi fl-ordni, leħaq gran mastru fl-1697, meta kellu sittin sena.[3] Bħala gran mastru Perellos jibqa' magħruf l-aktar għar-riorganizzazzjoni tal-flotta tal-Ordni, it-twaqqif tal-*Consolato del Mare*, u l-arazzi Fjammingi, li sa ftit taż-żmien ilu kien għadhom jintramaw fil-korsija tal-konkatidral ta' San Ġwann fil-festa titulari tiegħu.[4]

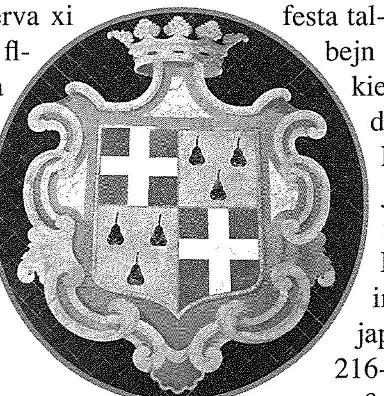

L-arma tal-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful

Perellos kien devot kbir tal-Madonna tal-Mellieħa u benefattur tas-Santwarju. Ġara li fl-1708 inħakem minn marda qalila, tant li kien se jmut, talab lill-Verġni Marija u bl-interċessjoni tagħha fieq għalkollox. Biex jiżżi ħajr lill-Madonna, il-Gran Mastru Perellos irregala lis-Santwarju lampier tal-filugranu, li għadu jinsab fis-Santwarju sal-lum il-ġurnata, mitt skud u rigali prezzjużi oħra.[5]

Fi żmien il-Gran Mastru Perellos, jiġifieri, fl-ewwel għoxrin sena tas-seklu 18, bis-saħħa tar-retturi Dun Benedittu Vassallo mill-Għarb, Għawdex (1702-1709) u Dun Fabrizju Busuttil mix-Xewkija (1709-1720) is-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa ġie rranġat u mkabbar. Hekk, ngħidu aħna, nsibu li:

a) fl-1702 ġiet irrestawrata l-pittura fis-saqaf, kif ukoll l-arma tal-istess Perellos u tal-Isqof;
b) fl-1710 inxtara arloġġ għas-sagristija tal-istess santwarju;
ċ) darbtejn, fl-1710 u bejn l-1713 u l-1714, is-Santwarju tkabbar, fosthom b'kappella oħra, biex ikun jista' jilqa' aktar fidili; u
d) bejn l-1717 u l-1719 sar fih xogħol ta' bini, fosthom prospettiva tal-ġebel, li tqiegħdet quddiem ix-xbieha tal-Madonna tal-Mellieħa u żewġ entraturi u l-faċċata li tħares lejn il-Lvant; xogħol fil-kmamar tal-pellegrini, faċċata tal-entraturi, u xogħol ieħor fiċ-ċimiterju tiegħu.[6]

Dan ix-xogħol kien iqum ħafna flus. Biss biss, ix-xogħol ta' bejn l-1717 u l-1719 ġie jiswa 1346 skud u kien jinkludi, fost oħrajn, tqattigħ u ġarr ta' ġebel minn Kemmuna u ġarr ta' 110 barkati ta' xorok, ġir u materjal ieħor għat-tikħil, tibjid u tqegħid ta' bibien u twieqi minn San Ġiljan. Ix-xogħol tmexxa mill-imgħallmin Duminku u Ġanni Żammit minn Ħal Luqa, b'tal-ewwel iħożż ukoll id-disinn tal-prospettiva msemmija.[7]

Biex jinġabru l-flus meħtieġa għall-aħħar xogħol imsemmi sar ħafna ġbir fil-knejjes tad-djoċesi kollha. Fis-Santwarju kien hemm il-kaxxa tal-elemożina. Din kienet tinfetaħ darba fis-sena, fil-festa tal-Bambina, u minnha kienu jinġabru bejn 30 u 50 skud fis-sena. Kaxxa oħra kienet tiddawwar waqt il-quddies, dik li kienet tissejjaħ "tal-offerta".[8] Nafu wkoll li matul is-sena kienu jitqaddsu 20 quddiesa fis-Sibtijiet, imħallsa mid-dħul mill-binjiet tal-Kavallier Claudio de Sales.[9] Mill-imgħax fuq is-26 kapital li kienu jappartjenu lis-Santwarju nġabru 216-il skud u l-Gran Mastru Perellos fis-7 ta' Lulju 1717 offra mitt skud oħra. Għall-istess għan, waqt il-pellegrinaġġ tas-27 ta' Marzu 1718 inġabru 78 skud, 5 tarì u 4 grani,[10] u fis-26 ta' Mejju 1719, l-Isqof Ġakbu Cannaves ħareġ editt lill-knejjes kollha li fih appella biex issir ġabra b'risq it-tkabbir tas-Santwarju u biex issir pjanura quddiemu. Il-ġbir fil-knejjes għal dan il-għan sar xi ġimgħa wara.[11]

Is-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna tal-Mellieħa

Mal-ġbir imsemmi, sors ewlieni ta' dħul, li għen biex jitħallsu l-ispejjeż tax-xogħol li sar lis-Santwarju u l-binjiet ta' madwaru kienu d-diversi donazzjonijiet oħra li taw kavallieri u kaptani ta' xwieni u iġfna tal-Ordni u tal-kursara Maltin. Fl-1700 il-Gran Mastru Perellos irriforma l-flotta tal-Ordni. Minn tmien xwieni, il-flotta tal-Ordni niżżilha għal ħamsa u magħha ħoloq skwadra oħra ta' erba' vaxxelli. Ir-riforma tat il-frott għax permezz tal-ħbit bil-vaxxelli u bċejjeċ tal-baħar oħra nqabdu għadd ta' prejjeż, fosthom frejgati, vaxxelli, tartani u bastimenti oħra tal-gwerra u merkantili, l-aktar Tuneżini, Alġerini u Torok[12], u minn dan il-ġid ibbenifikaw bosta opri artistiċi, binjiet militari u postijiet reliġjużi bħas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa.

Hekk, ngħidu aħna, f'Ottubru tal-1716, mill-bdil ta' flus Torok miksuba fi ħbit ta' dix-xorta, il-Prokuratur tas-Santwarju daħħal 10 skudi filwaqt li f'Lulju tal-1717 minn attakki simili, is-Santwarju ngħata madwar 105 skudi. Barra minn hekk fl-1716, il-prokuraturi tas-Santwarju Bartoli ħallsu 1 skud u 9 tarì għal sitt kaxxetti tal-landa biex ikunu jistgħu

jinġabru flus għas-Santwarju fuq il-vaxxelli tal-kavallieri u l-imriekeb, il-frejgati u x-xambekki tal-kursara Maltin[13] u proprju f'ġabra tipika f'Ottubru 1718, minn fuq ix-xini tal-Ordni tal-Kavallier Giuseppe Picinelli, inġabru 10 skudi, 8 tarì u 5 grani għas-Santwarju.[14]

L-ark trijonfali li jagħti għall-bitħa tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa nbena fl-isfond tal-ġrajjiet imsemmija hawn fuq, fl-aħħar snin tas-saltna tal-Gran Mastru Perellos. Din is-sena l-Parroċċa tal-Mellieħa qiegħda tfakkar it-300 sena mill-bini ta' dan l-ark. Ejja nkunu kburin b'dan il-wirt storiku u reliġjuż uniku, ngħożżuh u nieħdu ħsiebu. L-ebda kappella jew knisja oħra f'Malta u Għawdex m'għandha l-istess karatteristiċi arkitettoniċi tal-bitħa tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa!

Referenzi

1. Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 44 u Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Ħannieqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1718-1719.
2. Brittanica.com *Triumphal Arch*. https://www.britannica.com/topic/triumphal-arch, kif moqri fl-10/8/2019.
3. Grima, J.F. (2001) Żmien il-Kavallieri f'Malta 1530-1798, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, Kullana Kulturali, Europrint, p. 181.
4. Ibid. p. 167-184.
5. Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 41.
6. Ibid. p. 40 – 43 u Muscat, J. (2019) *Personaġġi Magħrufa li għamlu ġieħ lis-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna tal-Mellieħa*. Il-Mellieħa mal-Milja taż-Żmien, it-Tieni Volum, Kunsill Lokali, Mellieħa, p. 98-99
7. Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 43
8. Ibid. p. 37-40.
9. Ibid. p. 43 u Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Ħannieqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1694.
10. Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Ħannieqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1718.
11. Ibid. 1719
12. Grima, J.F. (2001) Żmien il-Kavallieri f'Malta 1530-1798, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, Kullana Kulturali, Europrint, p. 171-175.
13. Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Ħannieqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1716.
14. Muscat, J. (2019) *Personaġġi Magħrufa li għamlu ġieħ lis-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna tal-Mellieħa*. Il-Mellieħa mal-Milja taż-Żmien, it-Tieni Volum, Kunsill Lokali, Mellieħa, p. 98-99